एटलान्टिक स्ट्रिट उपन्यासको डायस्पोरिक विश्लेषण

त्रिभुवन विश्वविद्यालय, मानविकी तथा सामाजिकशास्त्र सङ्कायअन्तर्गत

रत्नराज्यलक्ष्मी क्याम्पस, नेपाली विभागअन्तर्गत

स्नातकोत्तर तह दोस्रो वर्षको दसौं पत्रको

परिपूर्तिको प्रयोजनका लागि

प्रस्तुत

शोधपत्र

शोधार्थी

महेश सुवेदी

नेपाली विषय समिति

रत्नराज्यलक्ष्मी क्याम्पस

प्रदर्शनीमार्ग, काठमाडौँ

२०६८

शोधनिर्देशकको मन्तव्य

त्रिभुवन विश्वविद्यालय, मानविकी तथा सामाजिकशास्त्र सङ्कायअन्तर्गत रत्नराज्यलक्ष्मी क्याम्पस, नेपाली विभागअन्तर्गत स्नातकोत्तर तह दोस्रो वर्षका छात्र महेश सुवेदीले दसौं पत्रको परिपूर्ति गर्ने प्रयोजनका लागि **एटलान्टिक स्ट्रिट उपन्यासको डायस्पोरिक विश्लेषण** शीर्षकको प्रस्तुत शोधपत्र मेरो निर्देशनमा तयार पार्नुभएको हो । परिश्रमपूर्वक तयार पारिएको यस शोधकार्यबाट म सन्तुष्ट छु र यसको आवश्यक मूल्याङ्कनका लागि यस क्याम्पसको नेपाली विषय समितिसमक्ष सिफारिस गर्दछु ।

मिति : २०६८।५।२५

.....

(बिन्दु शर्मा)

रत्नराज्यलक्ष्मी क्याम्पस,

प्रदर्शनीमार्ग

त्रिभुवन विश्वविद्यालय

रत्नराज्यलक्ष्मी क्याम्पस

प्रदर्शनीमार्ग, काठमाडौं

स्वीकृतिपत्र

त्रिभुवन विश्वविद्यालय, मानविकी तथा सामाजिकशास्त्र सङ्कायअन्तर्गत रत्नराज्यलक्ष्मी क्याम्पस, नेपाली विभागको समूह २०६४/०६६ का विद्यार्थी महेश सुवेदीले स्नातकोत्तर तह दोस्रो वर्षको दसौं पत्रको प्रयोजनका लागि तयार गरेको **एटलान्टिक स्ट्रिट उपन्यासको डायस्पोरिक विश्लेषण** शीर्षकको यो शोधपत्र आवश्यक मूल्याङ्कन गरी सोही प्रयोजनका लागि स्वीकृत गरिएको छ ।

मूल्याङ्कन समिति		हस्ताक्षर
१. सहप्रा.तुलसीमान श्रेष्ठ	विभागीय प्रमुख	
.....		
२. बिन्दु शर्मा	शोधनिर्देशक	
.....		
३. डा. लक्ष्मणप्रसाद गौतम	बाह्यपरीक्षक	
.....		

मिति : २०६८।५।२

कृतज्ञताज्ञापन

एटलान्टिक स्ट्रिट उपन्यासको डायस्पोरिक विश्लेषण शीर्षकको प्रस्तुत शोधपत्र मैले त्रिभुवन विश्वविद्यालय, मानविकी तथा सामाजिकशास्त्र सङ्कायअन्तर्गत स्नातकोत्तर तह दोस्रो वर्षको दसौं पत्रको प्रयोजनका लागि आदरणीय गुरु बिन्दु शर्माको कुशल निर्देशनमा रही तयार गरेको हुँ । अत्यन्त कार्यव्यस्तताका बीचमा पनि शोधपत्र तयारीको क्रममा स्नेहपूर्वक निर्देशन तथा महत्त्वपूर्ण सल्लाह प्रदान गर्नुहुने शोधनिर्देशक गुरुप्रति म हार्दिक आभार तथा कृतज्ञता ज्ञापन गर्दछु ।

शोधकार्यलाई विभागीय स्वीकृति प्रदान गरी शोधकार्य गर्ने अवसर प्रदान गर्नुहुने विभागीय प्रमुख सहप्रा. तुलसीमान श्रेष्ठप्रति तथा रत्नराज्यलक्ष्मी क्याम्पसको नेपाली शिक्षण समितिप्रति म कृतज्ञ छु । शोधपत्र तयार पार्ने क्रममा सामग्री सङ्कलनका लागि पुस्तक र पत्रिकाहरू उपलब्ध गराइदिने त्रिभुवन विश्वविद्यालय, केन्द्रीय पुस्तकालयलाई पनि यस क्रममा बिर्सन सक्तिनँ । यसै क्रममा आवश्यक सूचना तथा सामग्री उपलब्ध गराई सहयोग गर्नुहुने आदरणीय गुरुहरू डा. गोविन्दराज भट्टराई, प्रा. राजेन्द्र सुवेदी, नेत्र एटम, डा. खगेन्द्रप्रसाद लुइँटेल, उपप्रा. यज्ञेश्वर निरौलाप्रति विशेष धन्यवाद र कृतज्ञता प्रकट गर्दछु । शोधकार्यको निम्ति सहयोग पुऱ्याउने मोहन दुवाल, होमराज आचार्य, विजयराज आचार्य, डोलिन्द्रप्रसाद शर्मालगायतका व्यक्तित्वहरू पनि यस सन्दर्भमा अविस्मरणीय हुनुहुन्छ । शोधपत्र तयार गर्न प्रेरित गर्दै समुचित वातावरण मिलाउन भरमग्दुर प्रयास गर्ने जीवनसंगिनी सविता रेग्मीलाई विशेष धन्यवाद दिन्छु । शोधपत्र तयार गर्ने क्रममा छिटोछरितो रूपमा टंकन गरी सहयोग गर्नुहुने अनन्य मित्र गिरिराज शर्माप्रति विशेष आभारी छु ।

अन्त्यमा प्रस्तुत शोधपत्रलाई उचित मूल्याङ्कनका लागि रत्नराज्यलक्ष्मी क्याम्पस, नेपाली शिक्षण समितिसमक्ष पेस गर्दछु ।

मिति : २०६८/६/६

शैक्षिक सत्र २०६४/०६६

त्रिवि दर्ता नं. : २१३३४–९५

परीक्षा क्रमाङ्क : ४०००५०

.....

महेश सुवेदी

शोधार्थी

विषय सूची

पहिलो परिच्छेद

शोधपत्रको परिचय **१–१०**

१.१ विषय परिचय १

१.२ समस्याकथन २

१.३ शोधको उद्देश्य २

१.४ पूर्वकार्यको समीक्षा ३

१.५ अध्ययनको औचित्य, महत्त्व र उपयोगिता ८

१.६ शोधपत्रको सीमाङ्कन ९

१.७ सैद्धान्तिक ढाँचा र शोधविधि ९

१.८ शोधपत्रको रूपरेखा ९

दोस्रो परिच्छेद

डायस्पोराको सैद्धान्तिक पृष्ठभूमि **११–२३**

२.१ डायस्पोराको अर्थ ११

२.२ डायस्पोराको परिभाषा १३

२.३ डायस्पोराको स्वरूप तथा प्रवृत्तिगत विशेषता १६

२.३.१ पुख्यौंली भूमि र इच्छित भूमि २०

२.३.२ विभाजित तथा द्वैध मानसिकता २०

२.३.३ अल्पसङ्ख्यक तथा सीमान्तकृत हुनुको पीडा २१

२.३.४ परादेशीय हुनुको रोमाञ्च र चिन्ता २१

२.३.५ अस्तित्वबोधका लागि एकसूत्रताको खोजी २२

२.३.६ अतीतमोह २२

२.३.७ मनोवैज्ञानिक दासता २३

२.३.८ प्राविधिक संस्कृतिको प्रभाव २३

२.३.९ इच्छित भूमिमा प्राप्त उपलब्धि तथा कर्मलाई धिक्कार्ने चित्तवृत्ति २३

तेस्रो परिच्छेद

अमेरिकी–नेपाली डायस्पोरिक उपन्यासको विकासक्रम २५–४८

३.१ परिचय २५

३.२ अमेरिकी–नेपाली डायस्पोरिक उपन्यासको चरण विभाजन २८

३.२.१ पृष्ठभूमि २८

३.२.२ प्रथम चरण : वि.सं. २०४८ देखि वि. सं. २०६३ सम्म ३४

३.२.३ द्वितीय चरण : वि. सं. २०६४ देखि हालसम्म ३८

३.३ निष्कर्ष ४८

चौथो परिच्छेद

डायस्पोरिक कोणबाट एटलान्टिक स्ट्रिट उपन्यासको विश्लेषण ४९–८८

४.१ विषय परिचय ४९

४.२ एटलान्टिक स्ट्रिट उपन्यासको डायस्पोरिक विश्लेषण ५०

४.२.१ पुर्ख्यौली भूमि र इच्छित भूमि ५१

४.२.२ विभाजित तथा द्वैध मानसिकता ५५

४.२.३ अल्पसङ्ख्यक तथा सीमान्तकृत हुनुको पीडा ६१

४.२.४ परादेशीय हुनुको रोमाञ्च र चिन्ता ६६

४.२.५ अस्तित्वबोधका लागि एकसूत्रताको खोजी ७१

४.२.६ अतीतमोह ७४

४.२.७ मनोवैज्ञानिक दासता ७८

४.२.८ प्राविधिक संस्कृतिको प्रभाव ८१

४.२.९ इच्छित भूमिमा प्राप्त उपलब्धि तथा कर्मलाई धिक्कार्ने चित्तवृत्ति ८४

४.३ निष्कर्ष ८८

पाँचौँ परिच्छेद

शोधनिष्कर्ष **९०–९५**

५.१ निष्कर्ष ९०

५.२ सम्भावित शोधशीर्षकहरू ९४

सन्दर्भसामग्रीसूची ९५

सङ्क्षेपीकृत शब्द तथा चिन्हसूची

सङ्क्षिप्त रूप	**पूर्ण रूप**
अनेसास	अन्तर्राष्ट्रिय नेपाली साहित्य समाज
अप्र	अप्रकाशित
ई. सं.	ईस्वी सम्वत्
एम. ए.	मास्टर अफ आर्टस्
एन. आर. एन. ए.	नन् रेसिडेन्सियल नेप्लिज एसोसियसन
क्र. सं.	क्रमसंख्या
दो. सं.	दोस्रो संस्करण
डा.	डाक्टर
त्रि. वि.	त्रिभुवन विश्वविद्यालय
पृ.	पृष्ठ
प्र.	प्रकाशन/प्रकाशक
प्रा.	प्राध्यापक
प्रा. लि.	प्राइभेट लिमिटेड
मा.	मासिक
वि. सं.	विक्रम सम्वत्
सं.	संस्करण
सम्पा.	सम्पादक
सा. प्र.	साझा प्रकाशन
...	केही अंश छोडिएको
( )	विकल्पबोधक
“ ”	शीर्षकबोधक